

încercat să impună acesteia convingător ideea specificității culturii românești în termeni schimbați. *Răspundere desgurzătoare la cîrtirea cea în Hale* (1828) și *Anticele romanilor* (2 vol., 1832—1833) se înscriu predominant în concluziile făcute de predecesori, evidențiind însă metamorfoza conceptului de națiune, de la expresia Supplex-ului la cea romantică.

Textele — după cum reiese și din titlu — au fost subsumate demonstrării unei idei: modalitatea de exprimare a unor transformări plămăditoare a noi structuri culturale. Problematika complexă a primei jumătăți a veacului al XIX-lea, epocă a transformărilor, indeamnă la reconstituiri de genul celei propuse de N. Bocșan. Meritul grupajului său de texte pe o temă precisă este de a fi ridicat și propus o problemă demnă de a fi adîncită. O descriere integrală a fenomenului cultural românesc din deceniile premergînd revoluția nu mai poate de aci înainte ignora opera lui D. Bojincă, fără a se priva de o exemplificare dintre cele mai adecvate. Volumul îngrijit cu cunoaștere, competență și responsabilitate de N. Bocșan îl impune pe Bojincă definitiv în galeria personalităților reprezentative ale iluminismului tîrziu. Sinteză inedită în peisajul cultural al vremii sale, în personalitatea și opera lui D. Bojincă „surprindem un moment din istoria culturii române, un moment de răscruce“ (p. LII).

I. WOLF

Charles and Barbara Jelavich, *The Establishment of the Balkan National States*, Seattle and London, University of Washington Press, 1977, 358 p. (= Peter F. Sugar, Donald W. Treadgold, ed., *A History of East Central Europe*, VIII).

Sinteza în unsprezece volume inițiată și îndrumată de profesorii P. F. Sugar și D. W. Treadgold indică deja prin titlu o semnificativă opțiune a editorilor: *O istorie a Europei centrale și de est* nu se vrea un tratat academic, ci mai degrabă un compendiu posibil, menit să orienteze cercetătorii nespecialiști în istoria Europei centrale și răsăritene și să introducă pe studenți în problemele fundamentale ale acesteia. În pofida responsabilității interpretative a autorilor se speră realizarea unei unități nu numai formale a contribuțiilor individuale, dar și de conținut. Prin Europa centrală și de est editorii responsabili înțeleg spațiul cuprins între „frontiera lingvistică răsăriteană a popoarelor vorbind germană și italiană, în vest, și frontierele politice ale Rusiei/U.R.S.S., în est“. Desigur, criteriile de delimitare sînt discutabile chiar dacă circumscriu un spațiu cu particularități istorice caracteristice și unele componente tipice fundamentale, evidențiind totuși mai mult o decupare arbitrară și contestabilă de civilizație contemporană, întemeiată pe realități politice actuale. Consecințele unei astfel de optici sînt însă minime pentru tematica fiecărui volum în parte, spațiului sud-est european, de exemplu — delimitînd o arie de civilizație într-adevăr specifică —, consacîndu-i-se trei volume, pe epoci.

Volumul lui Charles și Barbara Jelavich mijlocește o imagine comprehensibilă a unei epoci complexe, cea a constituirii statelor naționale în sud-estul european. O semnificativă precizare de concepție istorică cuprinsă în *Concluzii* este reprezentativă pentru principiile care au direcționat această scriere. Crezul exprimat respinge deopotrivă orice concepție unică și îngustă despre evoluția istorică a acestui spațiu care ar fi bazată pe simple judecăți de valoare doar, dar și pe aceea care ignoră orice ierarhizare, înlocuind explicarea printr-o sterilă procedură descriptivă. Astfel „în studierea istoriei oricărei țări, indiferent de puterea și prosperitatea ei, lipsa de previziune și o largă perspectivă istorică ușurează clarificarea erorilor și nereușitelor evoluției naționale. Privitor la statele balcanice, marile împliniri ale veacului, cîștigurile pozitive rezultate din unificarea națională trebuie să prevaleze în analiza finală asupra oricăror rezerve și judecăți negative“ (p. 325). Autorii nu au intenționat o reconstituire a tuturor aspectelor vieții, ci doar problematizarea, evidențierea direcțiilor de evoluție fundamentale. În reliefaarea devenirii structurilor naționale se accentuează potrivit unui demers tradițional în istoriografia americană „originile istorice“, temeliile evoluției politice moderne, dezvoltarea instituțională și dinamica socială, toate plasate într-un cuprinzător *background* politic european. Matricea teoretică de analiză se întemeiază pe câteva paradigme concepute ca perechi antinomice: Occident-Orient, civilizație (progres)-răminere în urmă (acel *backwardness* revenind aproape obsesiv), tradiție-inovație (ultimul termen rezumă circuitul influență-receptare), conservatorism-modernism. Remarcăm efortul de a sublinia similitudini, asemănări, paralelisme în evoluție și influențele reciproce, reținerea față de tipologizări forțate.

Cele nouăsprezece capitole se înșiruie în felul următor: 1. *Cadrul [general] otoman* (p. 3—25), 2. *Revoluția sîrbă* (p. 26—37), 3. *Revoluția greacă* (p. 38—52), 4. *Statul sîrb autonom* (p. 53—67), 5. *Regatul grec* (p. 68—83), 6. *Țara Românească și Moldova înainte de 1853* (p. 84—97), 7. *Imperiul otoman pînă în 1876: reformele* (p. 89—113), 8. *Principatele unite pînă în 1876* (p. 114—127), 9. *Mișcarea națională bulgară pînă în 1876* (p. 128—140), 10. *Criza anilor șaptezeci* (p. 141—157), 11. *Bulgaria autonomă pînă în 1896* (p. 158—169), 12. *Statele balcanice. Evoluții politice interne pînă în 1914* (p. 170—206), 13. *Alungarea Imperiului otoman din Europa* (p. 207—221), 14. *Constituirea Albaniei* (p. 222—234), 15. *Naționalități balcanice în monarhia habsburgică* (p. 235—265), 16. *Evoluția culturală balcanică* (p. 266—283), 17. *Primul război mondial* (p. 284—297), 18. *Reglementarea postbelică* (p. 298—319) și 19. *Concluzii* (p. 320—328). O *Schiță bibliografică* oferă date de maximă generalitate despre studiile sud-est europene, menționînd exclusiv literatura de limbă engleză, îndeosebi cea scrisă în S.U.A. (p. 329—344).

Pe lângă cele două capitole de referință exclusivă, elaborate probabil de B. Jelavich, apreciată cunoscătoare a epocii Unirii de care s-a ocupat în câteva studii (*Russia and the Rumanian National Cause, 1858—1859*, Hamden, Connecticut, 1959; *Russia, the Great Powers and the Recognition of the Double Election of Alexander Cuza*, în „Rumanian Studies“ (Champaign-Urbana, Illinois) 1, 1970, p. 3—34; *The Ottoman Empire, the Great Powers and the Legislative and Administrative Union of the Prin-*

cipalities, ibidem, 2, 1973, p. 48—83; *Russia and the Reacquisition of Southern Bessarabia, 1875—78*, în „Südost-Forschungen“ (München), 28, 1969, p. 199—237; *Austria-Hungary, Rumania, and the Eastern Crisis, 1876—1878, ibidem*, 30, 1971, p. 111—141), reținem periodizarea mișcării naționale din principate: o primă perioadă pînă la izbucnirea Războiului Crimeii, caracterizată prin înlăturarea „controlului fanariot“, progresul constituțional al perioadei regulamentare și cristalizarea unui program național, afirmat în revoluția de la 1848, și perioada 1853—1878, în care s-a înfăptuit unirea și s-a obținut independența, iar „împreună cu ea crearea unei situații în Balcani care a permis guvernului român să balanseze între marile puteri“ (p. 85). Atenție se acordă de asemenea aspectelor politico-diplomatice ale intrării și participării României la primul război mondial (p. 292—294). În general interpretările nu se distanțează de cele afirmate și acceptate în istoriografia română contemporană.

Simple concepută și actuală, cartea lui Charles și Barbara Jelavich își va îndeplini cu autoritate funcționalitatea formativă pe care și-a propus-o.

I. WOLF

William Marin, *Unirea din 1918 și poziția șvabilor bănățeni*, Timișoara, Editura Facla, 1978, 172 p.

Cercetarea lui W. Marin se justifică înainte de orice prin lipsa unei cuprinzătoare sinteze relative la participarea populației germane din România la evenimentele din toamna anului 1918 și azeziunea ei la actul Unirii. Pînă acum fenomenul a fost înregistrat evenimential, global și nediferențiat în istoriografie. Astfel se detașează *ab initio* două merite esențiale ale unei lucrări care nici ea nu-și propune o tratare exhaustivă a temei, ci doar scopul de a-i „releva aspectele fundamentale“ (p. 11): contribuția la o necesară analiză globală și îndeosebi introducerea în circuitul informațional românesc a unei problematici mai puțin și superficial cunoscute.

În *Prefață* autorul consideră că factorii care au determinat fie o poziție favorabilă față de Unire, fie chiar sprijinirea ei activă de către șvabii bănățeni, au fost îndelungata conviețuire, recunoașterea justeței programului național românesc, existența unei mișcări naționale proprii și perspectivele deschise de principiile democratice cuprinse în hotărârile de la Alba Iulia. Ca urmare, un capitol introductiv trece în revistă *Tradițiile luptei comune pentru emanciparea națională și socială* (p. 13—41), înfățișînd colonizarea șvabilor, evoluția lor politică și culturală pînă în pragul războiului mondial, începuturile, dezvoltarea și însemnătatea mișcării muncitorești și socialiste din Banat, relațiile șvabilor cu populația românească și încercările de colaborare între cele două mișcări naționale.

Capitolul II, *Primul război mondial și consecințele sale. Lupta dintre diferitele curente politice existente în sinul populației șvăbești în anii 1918—1919* (p. 40—93) constituie realizarea de seamă a volumului,